

Marijan F. Kranjc, generalmajor v pokoju

Poveljniška odgovornost

za izbrisane (ideolog Jože Pučnik ali državniki Lojze Peterle, France Bučar in Milan Kučan?)

Mednarodno sodišče v Den Haagu za ugotavljanje vojnih zločinov v Jugoslaviji v obdobju 1991–1995, je poleg vojaških poveljnikov nacionalnih enot v bivši Jugoslaviji, obsodilo (sodi) tudi nekaj državnikov, politikov in ideologov iz posameznih republik po načelu t. i. »poveljniške odgovornosti«! Posameznih primerov ne bom navajal, ker so zainteresirani javnost dobro znani (Plavšičeva, Karadžić in drugi), nekateri pa so umrli in se tako izognili končni sodbi (Milošević, menda tudi Tudjman in Izetbegović).

Odgovorni slovenski politiki in poveljniki niso bili klicani na mednarodno sodišče v Den Haagu, ker je »osamosvojitvena vojna« bila kratkotrajna (desetdnevna), menda pa niso bili ugotovljeni niti vojni zločini. V junijski vojni 1991 je padlo 18 pripadnikov TO RS in 44 pripadnikov JLA. Februarja 1992 je bilo iz registra stalnih prebivalcev Slovenije izbranih okrog 250.000 državljanov SFRJ, ki so bili stalno nastanjeni v Sloveniji, s tem pa so postali tujci in ostali brez dela, socialnih in zdravstvenih pravic. Mnogi od njih so ostali v Sloveniji, tudi nekateri pripadniki JLA, ki so bili poročeni s Slovenkami in imeli tukaj svoje družine.

V nacionalistični evforiji razbijanja Jugoslavije se je rodila tudi genocidna ideja »čistih narodov« (izgon Srbov iz Hrvaške, Albancev iz Kosova, »južnjakov« iz Slovenije in podobno), kar smo po letu 1991 seveda lahko tudi konkretno opazovali v pravi balkanski moriji (npr. akcija »Nevihta« na Hrvaškem). Rezultati razbijanja Jugoslavije (izraz je Mesičev) so tragični: okrog 200.000–300.000 mrtvih (pobitih, tudi zaklanih), več tisoč posiljenih žena in deklet, 500.000 pohabljenih in telesnih invalidov (duševnih ne štejejo) in 2–3 milijone beguncev in brezdomcev, ki so nekoč slepo verjeli v "bratstvo in enotnost" jugoslovanskih narodov.

Seveda pa ta krvni davek nočejo prevzeti na svojo dušo niti tujci niti domače politične garniture, ki so hotele imeli in so tudi dobili svoje nacionalne državice, seveda zdaj pod natovsko in briseljsko zastavo. Na ta krvni davek pa nočejo pomisliti niti tisti elitistični krogi intelektualcev in posameznih struktur družbe, ki so vneto podpirali nacionalistične in podobne "državotvorne" težnje. Nedavna sodba ESČP o izbranih v Sloveniji je največja klopota prav njim!

Problem izbranih je v Sloveniji formalno nastal dne 23. 1. 1992, ko je bil sprejet omenjeni zakon. Zatem je sledila brezuspešna kampanija za pravice izbranih. 2003 je bilo tudi ustanovljeno Društvo izbranih. US RS je 1999 in 2003 sprejelo določene ukrepe v korist izbranih, ki pa niso bili realizirani. Leta 2004 je bil celo izveden referendum o t. i. tehničnem zakonu, na katerem se je od 31% volivcev celo 95 % izreklo proti popravi krivic izbranim! Šlo je dejansko za pravo moralno blamažo Slovenije!

Šele 26. junija 2012 je bila Slovenija kot edina izmed republik bivše SFRJ obsojena s strani Evropskega sodišča za človekove pravice (ESČP) zaradi eklatantnega kršenja človekovih pravic – izbranih (25.671 prebivalcev).

Zadnje dni se je, poleg diskusij o višini denarne odškodnine za izbrisane, govorilo tudi o odgovornosti za izbrisane. Navajam samo nekaj primerov: v Demokraciji je bil 21. 12. 2013 objavljen intervju pod naslovom ***Pučnik – arhitekt izbranih***, v katerem sta zgodovinarja Berlec in Pesnikova (tudi novinarka) zanikala, da bi bil Jože Pučnik, vodja Demosa, tudi arhitekt t. i. izbrisa na podlagi razgovora z novinarki v Ljutomeru decembra 1990. V Mladini z dne 3. 1. 2014 pa prebiram odziv znanega zgodovinarja dr. Bože Repeta pod naslovom

Pučnikova odgovornost, v katerem nedvoumno zapiše, da je bil Jože Pučnik vendarle ideološki tvorec izbrisanih. Trije zgodovinarji se ne morejo zediniti o ideologu izbrisanih (kar sploh ni bistveno), državni organi pa ne morejo (nočejo) najti neposredno odgovornih za izbris, ki je dejansko **genocidno** dejanje, saj človeku povzroča duševno trpljenje in večje telesne muke nego smrt! Tako ocenjujejo izbrisani svojo dvajsetletno kalvarijo in trpljenje.

Svoje osebno mnenje o neposrednih krivcih za izbrisane samo ponavljam, saj sem ga javno izrazil že leta 1999! Po načelu »poveljniške odgovornost«, ki se je uveljavilo v mednarodnem pravu, je to nedvomno Lojze Peterle, takratni predsednik slovenske vlade, saj podsekretar (pokojni) Stane Deželak niti notranji minister Igor Bavčar nista mogla samostojno odločati! Menda so celo v parlamentu predlagali inačico, ki bi izbris preprečila, pa ni bila sprejeta!

Končno, podobno misli tudi sam bivši minister Bavčar, saj je krajem leta 2013 zavrnil osebno krivdo z besedami, da so za zakon vedeli **predsednik vlade** (Lojze Peterle), **predsednik parlamenta** (dr. France Bučar) in **predsednik Predsedstva RS** (Milan Kučan), ki je zakon tudi podpisal!

O problematiki izbrisanih prebivalcev Slovenije je dovolj pisanih materialov. Sam se bom zadržal zato zadržal na izbrisanih pripadnikih JLA, ki so bili uvrščeni na t. i. »šinterski seznam«. Kaj to pomeni, ne bom ponavljal, saj vsi poznamo tragično usoda Šefketa Suljevića, varnostnega častnika in kapetana JLA iz Ribnice in drugih.

Izbrisani pripadniki JLA

Dolgo časa sem mislil, da je bila najbolj kruta usoda izbrisanih pripadnikov JLA. Ko sem pozneje slišal za tragične primere civilistov, enostavno nisem mogel verjeti, da se je to dogajalo v Sloveniji, sredi civilizirane Evrope.

Probleme izbrisanih pripadnikov JLA sem seveda najbolj poznal, saj je šlo za moje bivše kolege in tudi prijatelje.

Vem tudi, da so bivši odgovorni poveljniki 9. armade (generalpolkovnik Branko Jerkič) in TO Slovenije (generalpodpolkovnik Edvard Pavčič) ter drugi storili ogromne napore, da bi preprečili brezobzirno izvajanje zakona o izbrisanih in tako rešili usodo stotine mešanih družin pripadnikov JLA v Sloveniji.

Kdor je mogel, je pač pomagal. Bili pa so tudi posamezniki, ki so z lažnimi podatki dosegli, da so mnogi pripadniki JLA morali zapustiti Slovenijo in svoje družine. Posameznike, ki so Vomu in drugim represivnim organom posredovali lažne podatke, seveda dobro poznamo in prepričan sem, da po letu 1999, še posebej pa po letu 2012, nimajo več mirnega spanca!

Čeprav nisem imel objektivnih možnosti za kakšno konkretno pomoč izbrisanim pripadnikom JLA, sem vendarle elaboriral nekaj svojih akcije in dejanja. Tako sem najprej 1998 v knjigi **Balkanski vojaški poligon** podal dokaj izčrpno strokovno (vojaško-varnostno) analizo o vzrokih in krivcih za razbijanje Jugoslavije. Slikovito sem navedel, da 60 % krivde pade na zunanje, le 40 % pa so krivi notranji faktorji – predvsem vneti republiški nacionalisti, šovinisti in ksenofobi!

V knjigi sem predstavil tudi dva najbolj žalostna primera izbrisanih med pripadniki JLA v Sloveniji. Polkovnik Danilo Djurović, načelnik mejnega oddelka 5. vojaškega območja (1987/89 je bil tudi v 9. armadi moj podrejeni), je bil nazadnje šikaniran kot »vojni ujetnik« v civilnem zaporu na Dobu med kriminalci, pa je kljub temu ostal v Sloveniji ob svoji slovenski družini. Poznali so ga vsi prebivalci obmejnih krajev, pa je zlomljen in bolan umrl brez pokojnine, državljanstvo RS pa je dobil šele na smrtni postelji!

Drugi je moj prijatelj – Vaso Predojević, doma izpod Grmeča, slovenski zet in državljan, polkovnik, varnostnik, politik in partijski sekretar, doktor znanosti, kandidat za generala,

odstavljen skupaj s svojim poveljnikom generalom Kolškom (oba sta dobila civilno pokojnino šele po intervenciji britanskega lorda Arthurja Watta!), ki je tudi ostal pri svoji družini. Bil je dvakrat kaznovan! Nepravično in krivično, toda nazadnje je zmagala njegova pravica. Svojo tragično usodo je opisal v knjigi *Zločin brez kazni*, ki pa seveda ni doživela nobene publicitete, ker je dejansko ena sama velikanska obtožnica! Noben državni tožilec se ni zganil!

V knjiga *Balkanski vojaški poligon* sem tudi prvič omenil t. i. »šinterski seznam« in napisal (str. 165) na temo izbrisanih »kosovcev« tudi naslednje: »Pripadniki JLA so izgubili ne samo kape – mnoge so tudi poklali, pohabili, razgnali po svetu ali pa dali na "šinterski seznam". Nekateri smo sicer dobili "visoke" pokojnine, drugim pa v pravni državi ne priznajo niti tega! Naši otroci in vnuki pa se že sprašujejo, kdo je vse to začel in kdaj se je sprožil plaz?«

Zatem sem se nekajkrat oglasil s članki v **Nedeljskem dnevniku** (Razpad Jugoslavije: kdo je prižgal prvo vžigalico, 1999; Ne čakajte, da pomro! Pismo Borutu Pahorju, predsedniku DZ, 2001), **Dnevniku** (Krste z balkanskega poligona, 1999), **Delu – Sobotni prilogi** (Na njihove pogrebe ne morem!, 1999, Izjava o dobrih namerah, nato pa odvzem pravice do prebivanja, 2002) in **Mladini**, kjer sem 23. 6. 2003 pod istim naslovom, zapisal naslednje:

Poveljniška odgovornost

Popolnoma se strinjam s pisanjem vašega novinarja Igorja Mekine v Mladini št. 22 in tudi 24. Zdi se mi le čudno, zakaj naprtiti poveljniško odgovornost samo gospodu dr. Janezu Drnovšku, tedanjemu predsedniku vlade, ko pa je vesoljni Sloveniji znano, da je bil vrhovni poveljnik v tistem obdobju gospod Milan Kučan, tedanji predsednik RS!

Po moji vojaški presoji, poveljniška odgovornost zadeva samo vrhovnega poveljnika in njemu podrejeno vojaško strukturo, predsednika vlade pa, poleg politične, zadeva tudi kazenska odgovornosti o kršenju človekovih pravic. Zakaj ni stopil na prste represivnima ministroma, Janši in Bavčarju? Pa tudi pozneje gospodu Šteru, Debeljaku in drugim.

Samo izbrisanim je znano, da je večina prosila in pričakovala zaščito od bivšega predsednika RS, menda pa ni odgovoril prav nobenemu, na pogovor pa ni sprejel niti kakšnega »izbrisane« generala ali polkovnika, kaj šele druge! To velja tudi za prejšnjega predsednika vlade. Ali ni sramota, da mora ugledni britanski lord intervenirati, da bi dva upokojenca - general in polkovnik dobila vsaj civilno pokojnino? Ali ni za pravno državo ponižujoče, da je izbrisane slovenskega generala sprejel na pogovor le ljubljanski nadškof gospod dr. Franc Rode? Verski dostojanstveniki, predvsem gospod nadškof Šustar, so bili tudi edini, ki so pisno odgovarjali na obupane prošnje izbrisanih! Seveda je šlo le za tolažilne besede, toda izbrisanim so pomenile veliko!

Pred časom, ko izbrisani še niso ustanovili svojega društva, sem javno predlagal gospodu Borutu Pahorju, predsedniku DZ, naj za reševanje problema izbrisanih ustanovi preiskovalno parlamentarno komisijo. Gospod Pahor mi je kmalu zatem poslal pisni odgovor, da bo z mojo pobudo seznanil vodje parlamentarnih strank. Kaj se je potem zgodilo, ne vem.

Če se kaže, da bo docela kriminalističen problem pretepenega novinarja lahko rešila samo parlamentarna preiskovalna komisija, potem je naravnost vpijoče, da mora tudi problem politične odgovornosti za 18.000 ali celo več izbrisanih reševati le parlamentarna preiskovalna komisija v najmočnejši postavi. Morda bi jo moral voditi sam predsednik DZ? Gre za politično odgovornost nekdanjega predsednika RS, nekdanjega predsednika vlade, prva dva represivna ministra, njune pomočnike, naslednike in še koga. Takrat so se zgodili »izbrisani«, kmalu pa bomo zvedeli tudi za prve rzsodbe evropskega sodišča za človekove pravice prav glede izbrisanih! Deset izbrisanih častnikov bivše JLA je že umrlo, verjetno pa tudi nekaj desetih ostalih civilistov - »južnjakov! Da desetletnega trpljenja in poniževanja izbrisanih, ki so živeli tukaj med nami, ne štejemo.

Seveda, kazensko pa naj odgovarjajo tisti, ki so sestavljali sezname brez pravne podlage in materialnih dokazov! Naivno je grditi občinske upravne delavce, da so postopali svojevolsko. Sezname so bili uradno in vnaprej sestavljeni: eni so bili poslani na mejne prehode, drugi pa na matične urade! Kdo jih je sestavljal in ukinjal, se bolj ali manj ve! Za vsakim seznamom je bil naredbodajalec in nekaj sestavljavcev! Nekateri so znani tudi iz sodnih primerov.

Če bo držalo, kar je sklenilo ustavno sodišče in pritrnila večina državljanov, da so izbrisani zares »moralni madež« na slovenski pravni državi, obenem pa verjetno tudi težak odškodninski kamen, potem je zares potrebno kar hitro najti tudi vse krivce. Edino tako se bo nehalo sprenevedanje pa tudi naravnost smešne podpore nekaterih »razumnikov« ali celo javne zahteve za ponovnim preštevanjem! Menda gre za domoljube in demokrate, ki javno oporekajo odločbi ustavnega sodišča. Le kaj jim bo rekla Evropa?

Nazadnje sem 22. 2. 2009 ponovno javno pisal Borutu Pahorju, tokrat kot predsedniku vlade RS in pismo tudi objavil v Nedeljskem dnevniku pod naslovom ***Nekoč ste objubili!*** Poleg izbrisanih sem takrat izpostavil še negativne javne reakcije, tudi iz kabineta PR, glede problema dvojnih vojaških pokojnin bivšim pripadnikom JLA (edinstven primer v EU), pa čeprav je po bazelskem sukcesijskem dogovoru 2004, poleg delitve zlata, poslopij ambasad v tujini, določeno izplačilo enakih pokojnin vsem pripadnikom JLA v novodobnih državah bivše SFRJ.

Kot mi je znano danes, januarja 2014, problem enakih vojaških pokojnin še vedno ni rešen, pa čeprav je Slovenija nedavno dobila poslopje bivše ambasade SFRJ v Rimu, Italija. Seveda bo poslopje prodano, denar pa bo šel v proračun, namesto, da bi že končno odpravili to dvojnost vojaških pokojnin!

In gospod Borut Pahor je danes PR Slovenije! Pred letom dni pa je bila Slovenija na ESČP obtožena za problem izbrisanih, dejansko za socialni genocid!

In moj vojni tovariš polkovnik dr. Vaso Predojevič še vedno prejema civilno pokojnino ...

No, žalostno je tudi to, da tudi Zvonko Fišer, generalni javni tožilec RS, po službeni dolžnosti ni sprožil nobenega postopka za ugotavljanje dejanskih krivcev za izbrisane, pa čeprav so poslanci sprejeli zakon o finančni odškodnini izbrisanim, sicer sramotni, pa bo kmalu javna blamaža Slovenije v EU še večja.

Pokojnega Jožeta Pučnika, ki ga je zgodovina že delno označila za ideologa (arhitekta) izbrisanih, gotovo ne morejo kaznovati! Lahko pa bi kaznovali dejanske krivce, zakonske in operativne! Vsi so še tukaj in nekateri so tudi na oblasti. Eden od glavnih se tudi poteguje za eno od važnih funkcij v EU ... Pa ga ni niti sram!

Seveda se pa med tem ni še nihče uradno opravičil izbrisanim ... Vlada in poslanci se celo cenikajo za višino odškodnine. Edino je bivši minister Igor Bavčar javno priznal, da mu je žal!

Toda zdaj se postavlja osnovno vprašanje: kje bo vlada »izgrebla« denar za odškodnine izbrisanim, če bo ESČP presodilo več kot 50,0 € za dan izbrisa?

Verjetno bi kazalo najprej obsoditi odgovorne in jih tudi zatem finančno oglobiti! Kot poduk vsem bodočim ideologom, poslancem in državnikom, ki sprejemajo protiljudske ukrepe v imenu določenih interesov!